

JOHAN WILLEM FRISO.

† 14 Juli 1711.

Op den 4^{en} Augustus 1687 was er groote vreugde in 't hertogelijk paleis te Dessau, de hoofdstad van het Duitsche vorstendom Anhalt.

Vrouw *Amelia*, prinses van Anhalt, sinds een paar jaren gehuwd met prins *Hendrik Kasimir*, stadhouder van Friesland, Groningen en Drenthe, schonk ondermaal het leven aan een zoon.

Des avonds vernacht het geween; des morgens is er gejuich! 't Was nog maar kort geleden, dat de eerste zoon uit dit gelukkig huwelijk, *Willem George Friso*, geen jaar oud nog, was weggerukt uit zijn plaats. De Heere God, die kastijdt, maar ook heelt, had thans de ledige plaats vervuld en *Johan Willem Friso*, zooals het jongsken gedoopt werd, aan de dankbare ouders, als ter vergoeding, geschonken.

Dat de moeder naar 't land harer geboorte was teruggekeerd, had zijn reden. 't Was niet, dat ze 't heimwee kreeg naar 't ouderlijk huis, maar als haar echtgenoot, de stadhouder, elken zomer wéér naar 't Zuiden toog, om in de legers van den grooten Willem III de Franschen te bestrijden; als de krijgslieden hem volgden en de staatslieden naar Den Haag togen... was 't dan wonder, dat de jonge vorstin zich te eenzaam voelde en de blijde gebeurtenis liever in 't huis harer moeder afwachtte?

Hoe dit zij — de jonge vorstentelg werd weldra naar Leeuwarden overgebracht en kreeg er een echt nationale opvoeding.

In 1696 verloor hij zijn vader. Prinses *Amelia* trad als voogdes op en wist door haar invloed ook Groningen en de Ommelanden te bewegen zich aan den Frieschen tak der Nassau's te houden, en niet, als voorheen wel gebeurde zich bij Holland en de andere gewesten aan te sluiten.

Willem III, de groote koning-stadhouder, toonde op dit punt niet de gevoeligheid van een *Frederik Hendrik*. Trouwens, hij had aan zijn koninkrijk, aan zijn veelvoudig stadhoudersschap, aan den oorlog met Frankrijk, aan zijn levenstaak, genoeg de handen en het hoofd vol, dan dat hij er 't stadhoudersschap zou bij begeerd hebben over een provincie, voor welke men Salomo's wijsheid behoefde, om er de Stad en de Ommelanden in vrede met elkander te doen leven.

Daar kwam trouwens meer bij.

Willem III was kinderloos gebleven.

Zijn teerbemindde gade, koningin *Maria*, was ten vorige jare gestorven.

Een tweede echt was wel uitgesloten.

En zoo zou dan *Johan Willem Friso* straks de erfgenaam zijn van het vermogen, van den naam, van de traditiën.... en naar koning *Willem* vurig hoopte, ook van de macht en de waardigheden der Oranjes.

Niet tegenstaande zijn drukke bezigheden en zijn ondermijnd lichaam, wist *Willem III* nog den tijd te vinden, om zich met de opvoeding van den jongen prins te bemoeien.

Hijzelf zocht hem een gouverneur en leermeesters uit, en regelde in overleg met prinses *Amelia* zijn studiën. Bij testament liet *Willem III* den jongen prins zijn gansche vermogen na. Hem nog bij zijn leven tot zijn opvolger in het stadhoudersschap benoemd te zien, mocht den Koning-Stadhouder niet gelukken en hij zal zijn Hollandsche regenten genoeg gekend hebben, om zich dienaangaande weinig illusies te maken!

Men zei het niet hardop, om geen slapende honden wakker te maken, maar in hun hart waren de regenten verzekerd, dat *Oranje* in Nederland voorgoed had afgedaan. In de Friesche moerassen mocht het huis van Nassau nog een kwijnend bestaan voortsliepen, maar voor de historie der toekomst was het van geenlei beteekenis.

Die zou geschreven worden door de „Koningen des lands”: de stedelijke aristocratie.

Het onderscheid was dan ook groot!

In den negenjarigen oorlog had *Oranje* aan 't hoofd der verbonden legers gestaan, — toen vijf jaren na den vrede van Rijswijk de Spaansche successie-oorlog uitbrak, kon de erfgenaam van zijn naam en titel geen andere plaats in het leger vinden dan die van... een gewoon vrijwilliger.

Men wierp het op zijn jeugd: hij was nog geen 16 jaar oud. Maar dit argument betekende weinig in den tijd, dat de jonge telgen der stedelijke aristocratie reeds in hun wieg met posten en ambten werden bedacht. De jonge *Friso* begreep echter, dat op het oorlogspad zijn toekomst lag; schikte zich in zijn lot en was in de veldtochten van 1702 en 1703 een leergaag opmerker en medestrijder.

In 1704 echter weigerden 's Prinsen moeder en de Staten van Friesland langer toe te staan, dat hij op dézen voet in het leger verkeerden zou. Na langdurig onderhandelen en taaie tegenwerking van Holland, wisten ze 't zoo ver te brengen, dat hij aangesteld werd tot generaal van het voetvolk. Hij zou echter niet zelf het bevel voeren noch de daaraan verbonden jaarwedde genieten, voor hij den ouderdom van 20 jaren had bereikt; dat zou dus zijn in 1707. In den kriegsraad zou hij wel zitting, doch geen stem hebben.

Van nu aan was het leven van den jongen Oranjevorst, hoe vol afwisseling ook, regelmatig verdeeld. Elken herfst ging hij naar Leeuwarden; bracht daar en in Den Haag den winter door, en als met de wederkomst des jaars het leger te velde toog, was hij op zijn post; verwierf zich veel roem en stond weldra bekend als een der kundigste aanvoerders van het leger, dat onder de energieke leiding van Marlborough en Eugenius de Franschen van jaar tot jaar verder terugdreef.

In 1707 trad hij voor 't eerst zelf als bevelhebber op. De slag bij Oudenaarden in 1708 werd gewonnen, mee door zijn beleid en dapperheid. Daarop sloeg hij 't beleg voor Rijssel. Met al de leden van zijn Huis had hij gemeen een groote mate van persoonlijken moed. 't Gebeurde, dat hij zijn verblijf hield in een vertrek, waar een kanonskogel door 't open venster sloeg en zijn kamerdienaar, die schuin achter hem stond, het hoofd wegnam. De Prins, hoe bedroefd ook over den dood van zijn dienaar, begaf zich kalm naar een veiliger plaats.

In 't hartje van den fellen winter van 1708 op '09 toog hij naar Kassel, waar hij in den echt trad met *Maria Louiza*, die later als „Maïke-Meu” bij de Friezen zoo geliefd zou zijn. Eenige maanden van ongestoord geluk volgden, maar toen moest hij weer op 't oorlogspad. In den slag bij Malplaquet verrichtte hij wonderen van dapperheid. Twee of drie paarden werden onder hem gekwetst; bijna allen, die tot zijn gevolg behoorden, waren gesneuveld of gewond — hijzelf bleef ongedeerd. De Staten-Generaal betuigden hem hun warmen dank voor 't geen hij ten nutte van het patria had gedaan.

Was 't wonder, dat wederom de Oranje-naam op aller lippen lag?

Dat alle oprechte liefhebbers van 't Oranjevuis — en ze waren er bij duizenden, in alle gewesten — hoopvol den tijd wachtten, dat het Stadhouderschap over alle gewesten, als een rijpe vrucht, den Frieschen Prins in den schoot vallen zou? Helaas! 't zou anders uitvallen.

De mensch wikt; God beschikt.

In den bloei zijner jaren, in de lente des levens, zou één windvlaag uit de schatkamer des Almachtigen voortgekomen, hem storten in den dood!

Het is nu 14 Juli 1711.

't Is een van die dagen, zooals zelfs de Juli-maand ze brengen kan, waarop een gure herfstwind al door 't gebladerde huilt. Uit het Zuid-Westen, om in de taal der 20e eeuw te spreken, kwam de een „depressie” na de andere op; dikke wolken goten water; tusschen de buien door bedaarde de wind een weinig en kwam soms even 't waterzonnetje door, maar straks groeit hij weer aan tot een storm, die de groene bladeren van de boomen rijt, den regen voortjaagt en de wateren van 't Hollandsch Diep doet opsteigeren met wit schuimende koppen.

Aan den Brabantschen oever nadert een aanzienlijk reisgezelschap. 't Is te zien aan de bemoderde koetsen, aan de verregende paarden, aan 't verlepte gewaad der knechten, dat de tocht lang is geweest en moeilijk.

Het is *Johan Willem Friso*, op reis uit het leger, dat in 't Noorden van Frankrijk ligt, naar 's-Gravenhage, waar de Staten hem verzocht hadden te willen komen.

't Gaat over de erfenis van Willem III. Sinds 1702 hangt dit geding reeds, en 't wordt nu tijd, dat er een einde aan komt.

Wel heeft Willem III bij testament al zijn persoonlijke bezittingen aan zijn Frieschen neef vermaakt, maar andere bloedverwanten van den overleden vorst betwistten de geldigheid ervan en wenschten ook hun deel.

't Meest had men te rekenen met de aanspraken van den koning van Pruisen, de afstammeling eener dochter van *Frederik Hendrik*, en dus even na aan den overledene verwant als *Friso*, die van een andere dochter van dezen stadhouder stamde.

Jaren lang had deze twist al geduurd; ontelbare memoriën waren gewisseld; vele samensprekingen tusschen wederzijdsche gemachtigden gehouden, maar de minnelijke schikking liet zich wachten.

't Familiegeschil begon zelfs een politieken kant te krijgen. Pruisen stond aan de zijde der Bondgenooten, en zonder nu juist met het ergste te dreigen, liet de Koning doorschemeren, dat hij er wel eens genoeg van krijgen kon, om jaar op jaar

een krijg voort te zetten, waarmee hij toch eigenlijk weinig te maken had.

De koning van Pruisen moest in elk geval niet voor 't hoofd gestooten worden, en toen hij nu in 't begin van juli zèlf in Den Haag gekomen was, om de zaak te bespreken, konden de Staten, aan wie de beslissing stond, moeilijk minder doen, dan *Friso* verzoeken, insgelijks over te komen.

Met tegenzin aanvaardde hij die reis.

Elke dag kon op 't oorlogsveld een belangrijke beslissing brengen, en 't was hem nóg eens gebeurd, dat hij voor „zaken” in de residentie was, terwijl het kanon een grooten veldslag inluidde. Maar er was niets aan te doen: met een klein gevolg aanvaardde hij den elfden den tocht, en nu, den 14^{en}, is hij aangekomen bij den Moerdijk.

Zijn rijtuig wordt op de pont gereden, terwijl hijzelf in de veerschuif stapt. Maar pas zijn beide van wal gestoken, of een nieuwe bui komt op, en om niet doornat te regenen, stapt de Prins over in de pont, waar hij in zijn rijtuig tenminste droog zit.

Alles schijnt goed te zullen gaan.

Bijna is de overzijde reeds bereikt; reeds wendt de schipper het roer, om het haventje van Strijensas binnen te loopen... daar werpt eensklaps een verraderlijke rukwind de pont op zijde, het rijtuig kantelt, valt om — de Prins en allen, die bij hem zijn, storten te water.

Nu is het droevig tooneel snel afgespeeld.

Een korten tijd weet *Friso* zich nog aan een stang en een touw vast te houden; reeds nadert redding... daar komt een geweldige golf aanzetten; hij moet loslaten; het water spoelt hem weg... zijn laatste angst- en noodkreet wordt nog boven 't huilen van den storm uit gehoord: „Heer, ontferm u mijner!”... nog éven grijpt zijn hand boven het water, of daar dan niemand is, die hem redt... en dan is 't gedaan: het groote graf heeft zich boven den jongen held gesloten!

Dagenlang zocht men tevergeefs naar zijn lijk.

Eerst den 22^{en} vond een schipper uit Klundert het drijvende, bijna terzelfder plaatse, waar de Prins verdronken was. Hij bracht het naar Dordrecht, waar het gebalsemd werd. Vandaar werd het naar Leeuwarden vervoerd, waar het met groote begrafenispraal in 't graf van 's Prinsen voorouders werd bijgezet. De rouw in den lande was groot!

De hoop der voorstanders van het Oranjehuis was vernietigd. Een kleine lichtglans was het, toen eenige weken later 's Prinsen gade van een zoon beviel, *Willem Karel Hendrik Friso*, maar 't zou jaren en jaren duren, eer deze in staat zou zijn, de waardigheden der Oranjes te bekleden... en 't zou dan nóg de vraag zijn, of ze hem werden opgedragen!

Tenminste, de tegenstanders der stadhoudelijke regering zaten thans vaster dan ooit op hun stoelen. Niets of niemand weerstond hun gezag. 't Zou nog jaren duren, eer een opkomende, winnende democratie 't hun moeilijk maken ging. En de Oranjepartij, op den tel af ongetwijfeld in de meerderheid, miste haar vereenigingspunt; verzwakte zich ook door onderlinge twisten.

't Is wel droevig, doch wáár, dat de vaderlandsche partij-zucht, zelfs bij het geopend graf, zich niet intoomen kon. Tot na zijn dood werd de jeugdige vorst met den haat der tegenstanders van zijn Huis vervolgd. Een hunner durfde zelfs rijmelen:

„'t Gevischte lijk zal, met veel stacy
Begraven, al d'imagincy
Wegnemen van de populacy.
Zoo leeft de Vrijheid bij Gods gracy!”

De ergste regels laten we maar weg! Maar hoe zoo iemand Gods Naam nog durft te gebruiken en het regenten-bewind den tijd der „vrijheid” bij uitnemendheid noemen kan, is zeker ieder een raadsel.

Dàn is veel sympathieker de klacht van een „Patriot”:

„O, God, wat droeven maar! een Vorst, een Prins, zoo lief,
Bemind, al Friesland door, van burgeren en Staten,
En Groningen niet min, geschreven, als een brief,
In ieders hart, moest dus zijn jeugdig leven laten!”

Kreupelrijm, naar den smaak des tijds, maar waaruit dan toch het hart spreekt, dat gewond werd door het jammerlijk einde van den veelbelovenden Prins.

Eén klein, teeder scheutje — 't was nu al wat den Oranjeboom bleef!

Tòch zou dat, naar Gods bestel, weder opbloeien en het Huis van Oranje zou blijven voortbestaan tot op den huidigen dag!

De Heere zegene het en stelle het tot een zegen!

p. br.



V R A G E N B U S .

Wed. H. J. E. P. te G. — *Ekzeem* is een veel voorkomende huidziekte, die in verschillende vormen optreedt, acuut of chronisch is, en gewoonlijk de neiging heeft, zich uit te breiden over bepaalde gedeelten van het lichaam, vooral over het aangezicht, den haarbodem, de handen en de voeten en de buigzijden der gewrichten. Bij kinderen komt deze huidziekte veel voor, zij wordt hier *dauwworm* genoemd, als de uitslag zich in het gezicht, en *hoofdzeer*, als hij zich op de behaarde hoofdhuid bemerkbaar maakt. De oorzaken liggen ten eerste in het lichaamsgestel, daar vooral scrofuleuze en rachitische kinderen en personen met bloedverwatering en chronische maag- en nierziekten er aan lijden, en ten tweede in schadelijke invloeden van buiten, zooals koud, guur weer, voortdurend werken in een stoffige omgeving, te heete baden, te sterke inwerking der zonnestralen. Bij deze ziekte, die wij ook een „catarrh” der huid zouden kunnen noemen, is de bovenste huidlaag aangedaan, deze wordt rood en gezwollen, jeukt erg, scheidt een waterachtige vloeistof af, en in het verdere verloop ontstaan blaasjes en puistjes, die gele korsten vormen.

De behandeling moet bovenal trachten, de aanleidende oorzaken te verwijderen of onschadelijk te maken. Daarom moet de constitutie van den patiënt steeds in 't oog gehouden worden, en een nauwgezette regeling van het dieet is van groot belang. Een hoofdzaak is het beperken van den toevoer van vloeistof, (weinig drinken,) het vermijden van scherpgekruiden en sterkgezouten spijzen en van alcoholische dranken. Is de ziekte nog in het eerste stadium, dan zijn baden of wasschingen niet aan te bevelen; daarentegen zijn bepoederingen met aardappelmeel of talk zeer nuttig. In *chronische* gevallen oefenen daarentegen wasschingen met medicinale zeepen dikwijls een goede werking uit. Vooral teerzeep, teerzwavelzeep en resorcine-salicyl-zwavelzeep zijn aan te bevelen. Homoeopathische middelen werken veelal zeer goed. Ze allen hier op te noemen is niet mogelijk; bij kinderen is dikwerf het afwisselend gebruik van *Viola* en *Dalcumara* van goede werking, — het hoofdmiddel *Sulfur* natuurlijk niet te vergeten.

A. H. te E. — De door u beschreven ziekteverschijnselen zijn symptomen der *hysterie*, een bij vrouwen en meisjes veel voorkomende zenuwkwaal. Bij deze ziekte, die zich kenmerkt door een uiterst prikkelbare en zeer veranderlijke gemoedsgesteldheid, komen krampaanvallen voor, die veel op epilepsie gelijken, maar zich dáárvan onderscheiden, dat het bewustzijn nooit geheel gestoord is. Zoo komen lach-, ween- en zenuwkrampen, flauwvallen, ongevoeligheid der huid, zenuwpijnen en verlammingen voor; ook stoornissen van het gezichtsvermogen, waarover uw kennis klaagt, worden waargenomen. Een veelvuldige klacht is het gevoel van een kogel in de keel, en van leegte in de maag. Van homoeopathische middelen, die bij dezen toestand van nut kunnen zijn, noemen wij vooral *Ignatia* en *Asa foetida*, waarmede wij talrijke gevallen genezen hebben. Van veel belang is lichaamsbeweging, oponthoud in de frissche lucht, afleiding van den geest door aangename omgang en huishoudelijke bezigheden, terwijl het lezen van opwindende verhalen, aanhoudend hard werken, en laat opblijven, moeten vermeden worden.

H. B. te A. — Het in No. 23 van ons Blad tegen hardhoorigheid aanbevolen middel *Hydratis canadensis* kunt u zonder bezwaar gebruiken in de 2^{de} of 3^{de} decimale verdunning. Nadeelige gevolgen zijn niet te vrezen; het gebruik van koffie en thee is daarbij geoorloofd.